

Nr 44.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.; given Stockholms slott den 20 januari 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Viss uppräknig av bidragen ur kyrkofonden till sjömansprästernas avlöande föreslås.

Vidare föreslås, att kyrkofondsmedel skall enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande få användas som förskott i av stiftsnämnd bedriven plantskole- och fröanskaffningsverksamhet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 januari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen *vissa frågor om anslag ur kyrkofonden m. m.* samt anför därvid följande.

1. Anslag till särskild prästerlig verksamhet utom riket

Enligt 6 § andra stycket punkten 4 i kyrkofondslagen skall ur kyrkofonden utgöras bland annat kostnad, som Konungen enligt av riksdagen godkända grunder bestämmer för avlönande av i särskild prästerlig verksamhet utom riket anställd präst, å vilken prästlönereglementet eller statens allmänna avlöningsreglemente icke äger tillämpning.

Då prästlönereglementet äger tillämpning å kyrkoherdar i svenska församlingar i utlandet, för vilka kyrkoordning blivit av Kungl. Maj:t fastställd, är de i sjömansvårdsstyrelsens tjänst i utlandet anställda prästerna den enda kategori, som i detta sammanhang är av intresse.

Enligt av Kungl. Maj:t den 6 juni 1952 (Prop. 1952: 102 p. 3, L³U 1952: 16, Rskr 1952: 193) och den 22 maj 1953 (Prop. 1953: 96 p. 3, Motion II 1953: 459, L³U 1953: 15, Rskr 1953: 181) utfärdade bestämmelser utgår bidrag ur kyrkofonden för avlönande av elva i sjömansvårdsstyrelsens tjänst i utlandet anställda präster, nämligen en sjömanspräst i Narvik, fem sjömanspräster på europeiska fastlandet utom de nordiska länderna, tre sjömanspräster i brittiska hamnar, en sjömanspräst i Melbourne i Australien samt en i provinsen Misiones i Argentina stationerad särskild präst för kyrklig verksamhet bland svenskar och svenskättlingar därstädes. De för europeiska fastlandet och brittiska hamnar avsedda avlöningsbidragen har av sjömansvårdsstyrelsen för budgetåret 1954/55 tilldelats sjömansprästerna i Antwerpen, Dunkerque, Gdynia, Gent, Hull, London, Middlesbrough och Rotterdam. Avlöningsbidraget utgör alltsedan den 1 juli 1952 13 800

kronor för befattningshavare och år. För åtnjutande av avlöningsbidragen gäller vissa särskilda villkor.

I skrivelse den 31 aug. 1955 har *sjömansvårdsstyrelsen* lämnat en redogörelse för sin verksamhet utomlands budgetåret 1954/55 samt anmält sina önskemål för budgetåret 1956/57. Styrelsen erinrar därvid om att den löneökning å mellan 8 och 10 procent, som enligt beslut av 1955 års riksdag från och med den 1 januari 1955 tillerkänts såväl statstjänstemännen som det lönegradsplacerade territoriella prästerskapet, även kommit prästerna i de svenska församlingarna i utlandet till del. Enär sjömansprästerna i icke mindre grad än nämnda utlandspräster drabbats av levnadskostnadernas ökning, finner styrelsen det skäligt, att även sjömansprästerna erhåller motsvarande compensation. Styrelsen föreslår sålunda, dels att lönebidragen till de i det föregående angivna elva i styrelsens tjänst anställda prästmännen från och med budgetåret 1956/57 höjes från 13 800 kronor till 15 000 kronor per befattningshavare och år (8,7 procents höjning), dels att för tiden den 1 januari 1955—den 30 juni 1956 retroaktiva lönetillägg å 1 800 kronor får utgå till envar av dessa befattningshavare.

Departementschefen. Jag finner mig böra tillstyrka, att det nu utgående avlöningsbidraget å 13 800 kronor från och med nästa budgetår höjes med åtta procent till i avrundat tal 14 900 kronor för befattningshavare och år. Vidare torde för tiden den 1 januari 1955—den 30 juni 1956 ur kyrkofonden böra utgå lönetillägg, beräknat till 1 650 kronor för befattningshavare och år, till envar av de präster, som under denna tid erhållit avlöningsbidrag ur kyrkofonden.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att ur kyrkofonden må utgå bidrag till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse för avlönande av i dess tjänst i utlandet anställda präster i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag här förordat.

2. Förskott av kyrkofondsmedel till viss plantskoleverksamhet m. m.

En väsentlig uppgift för stiftsnämnderna är att ha inseende och vård över de ecklesiastika skogarna inom stiftet. Skogarna på allmänna kyrkohemman och vissa andra fastigheter förvaltas direkt av stiftsnämnderna för kyrkofondens räkning, och kostnaderna för denna förvaltning utgår enligt 6 § andra stycket 7) kyrkofondslagen ur fonden. De ecklesiastika lönebo-ställena förvaltas visserligen av pastoraten, som också uppbär avkastningen och svarar för alla med skötseln förenade utgifter, men det åligger veder-

börande stiftsnämnd att ha inseende över förvaltningen bland annat med avseende å skogsskötseln. Närmare bestämmelser härom meddelas i ecklesiastik boställsordning. Enligt dessa bestämmelser ankommer det på stiftsnämnden att fastställa hushållningsplan för skötseln av löneboställes skog. För återväxt på område, där avverkning ägt rum eller skada å skogen uppkommit, är pastoratet skyldigt att vidtaga de åtgärder, som stiftsnämnden finner skäligt föreskriva. Har åtgärder som föreskrivits i hushållningsplan eller eljest icke fullgjorts inom utsatt tid, kan stiftsnämnden hos överexekutor begära, att vad pastoratet eftersatt skall verkställas genom överexekutors försorg men på pastoratets bekostnad. För arbetenas utförande erforderliga medel förskjutes i detta fall av kyrkofonden enligt särskild föreskrift; vad sålunda förskjutits äger överexekutor omedelbart låta uttaga hos pastoratet.

Till följd av särskilda förhållanden inom skogsvården har det vissa tider rått brist på skogsplantor och skogsfrö. För att råda bot på denna brist har stiftsnämnderna i Uppsala, Skara, Lund och Göteborg sedan ett flertal år tillbaka drivit egen plantskoleverksamhet och i viss utsträckning även insamling av skogsfrö (kottar). Verksamheten, som haft till syfte att täcka såväl de allmänna kyrkohemmanens som de ecklesiastika lönebostälernas behov av plantor och frö, har bedrivits med medel som förskotterats ur kyrkofonden.

I underdånig skrivelse den 25 maj 1954 har nu *stiftsnämnden i Uppsala* — med förmälan, att statskontoret under hand påpekat, att frågan om disposition av kyrkofondsmedel för angivna ändamål ej underställts Kungl. Maj:ts prövning — hemställt om bemyndigande att använda medel ur kyrkofonden för plantskole- och fröanskaffningsverksamhet. Av stiftsnämndens framställning inhämtas, bland annat, följande.

Under 1920-talet skedde inom det svenska skogsbruket en successiv övergång från det tidigare trakthyggesbruket med efterföljande skogsodling till blädningsartade huggningsformer, vilka syftade till skogens förnygring genom självbesåning. Under 30-talet började man emellertid alltmera komma till insikt om att förutsättningarna för naturlig förnygring ofta i hög grad överskattats, i det att återväxten å avverkade områden — där den överhuvudtaget infann sig — blev försenad eller otillfredsställande. Detta medförde efterhand en återgång till kalhuggning med efterföljande skogsodling. Under den s. k. blädnings tiden hade emellertid den förutvarande produktionen av skogsplantor, som huvudsakligen bedrivits i skogsvårdsstyrelsernas regi, starkt nedgått på grund av minskad efterfrågan. När i slutet av 30-talet behovet av skogsplantor ånyo började göra sig gällande, kunde detsamma därför ej tillgodoses i önskad omfattning. Medan det ecklesiastika skogsbruket tidigare kunnat erhalla plantor i öppna marknaden, företrädesvis från skogsvårdsstyrelsernas plantskolor, visade sig detta nu omöjligt. För att ej äventyra skogarnas förnygring blev det sålunda nödvändigt för stiftsnämnden att vidtaga särskilda åtgärder för plantförsörjningen. Den 23 januari 1940 beslöt stiftsnämnden att anordna och i

egen regi driva plantskoleverksamhet för tillgodoseende av plantbehovet å löneboställen och allmänna kyrkohemman.

Såsom en följd av dels större efterfrågan på skogsfrö och dels skärpta krav ifråga om sättet för insamlingen blev det allt svårare att i marknaden er-hålla ett barrträdsfrö av pålitligt god härstamning. I likhet med företrä-darna för andra större skogsbruk ansåg sig stiftsnämnden därför böra vid-taga särskilda åtgärder även på detta för skogarnas framtida avkastning så viktiga område. Den 25 januari 1946 beslöt stiftsnämnden att organisera och driva kottinsamling i egen regi.

Stiftsnämnden driver för närvarande tre plantskolor.

När verksamheten startades bokfördes inkomster och utgifter på allmän-na kyrkohemman. Numera disponeras kyrkofondsmedel direkt för ända-målet. Förskott av dylika medel utgår till vederbörande skogsbiträde. Rörel-sen har under senaste åren, sedan anläggningskostnaderna hunnit avskrivas, lämnat visst överskott och bör under normala driftförhållanden vara själv-bärande. Å andra sidan föreligger, åtminstone teoretiskt, möjlighet för att förluster skulle kunna uppstå genom katastrofer i plantskolorna på grund av svamp- eller insektsangrepp. Endast i händelse av att rörelsen själv på längre sikt ej mäktade täcka sådana underskott skulle det kunna bli aktuellt att anhålla om bidrag från kyrkofonden.

Kammarkollegiet och *statskontoret* framhåller, att stiftsnämnderna torde vara oförhindrade att taga i anspråk kyrkofondsmedel för att bedriva plant-skole- och fröanskaffningsverksamhet avsedd för de under stiftsnämndernas förvaltning stående fastigheterna. Enligt statskontorets mening kan där- emot medel för verksamheten i vad den gäller de ecklesiastika lönebostäl-lena icke författningsenligt ställas till förfogande ur kyrkofonden. Kam-markollegiet uttalar, att bestämmelserna i kyrkofondslagen icke ger något direkt stöd för en sådan disposition av fondens medel, men att betänklig-heter icke synes behöva möta mot att låta verksamheten fortgå.

I sitt utlåtande i ärendet anför *kammarkollegiet* huvudsakligen följande.

Förevarande plantskole- och fröanskaffningsverksamhet torde vara av stor betydelse för en rationell skötsel av de ecklesiastika skogarna och måste anses ingå som ett led i skogsförvaltningen. Från att i början i främ-sta rummet hava avsett täckandet av de allmänna kyrkohemmanens behov av plantor och frö har verksamheten kommit att i allt större utsträckning omfatta de ecklesiastika löneboställena.

Enligt vad kollegiet under hand inhämtat av stiftsnämnden i Uppsala uppgår de för fröanskaffningen erforderliga förskottsmedlen till relativt små belopp, medan däremot för plantskoleverksamheten vissa år erfordras större belopp. Att plantskoleverksamheten vissa år rent bokföringsmässigt utvisar underskott beror därpå, att pastoraten debiteras sina kostnadsbe-lopp under hösten och att ersättning från pastoraten till större delen inflyter först efter årsskiftet. Verksamheten har i själva verket under de senaste åren lämnat överskott och genom att stiftsnämnden har möjlighet att, därest så erfordras, av pastoraten uttaga förhöjda priser å försäljningspro-dukterna, bör täckning å förskottsmedlen och ersättning för den ränteförlust kyrkofonden åsamkas alltid kunna erhållas.

För att undvika att kyrkofondsmedel tages i anspråk för de ecklesiastika

lönebostälernas skogar har stiftsnämnden givetvis den möjligheten att avkräva de av verksamheten berörda pastoraten erforderliga förskottsmedel. Härvid uppkommer emellertid en del ovissa faktorer såsom bland annat svårigheten att på förhand beräkna, vilka pastorat som skall tillskjuta erforderliga förskott, samt storleken av dessa förskott, och vidare uppstår helt naturligt en omfattande bokförings- och redovisningsskyldighet för stiftsnämnden.

Det torde vara uppenbart att vissa skäl talar för att kyrkofondens medel kunna tagas i anspråk för nu ifrågavarande ändamål även beträffande de ecklesiastika lönebostälernas skogar. I kyrkofondens intresse måste helt naturligt — med hänsyn till den avräkning som äger rum mellan fonden och pastoraten — ligga att avkastningen av dessa skogar hålles på en hög nivå. Det är här icke fråga om en utgift för fonden utan om en tillfällig placering av fondens medel. Med beaktande härav och med hänsyn till de förhållandevis små belopp, varom här är fråga, synes betänkligheter icke behöva möta mot att låta förevarande verksamhet fortgå.

Statskontoret finner sig icke kunna tillstyrka, att stiftsnämnderna erhåller bemyndigande att såvitt angår de ecklesiastika löneboställena anlita kyrkofondsmedel som förlagskapital för plantskole- och fröanskaffningsverksamhet. Härom anför statskontoret, bland annat, följande.

Vid bedömning av frågan, om medgivande må lämnas att anlita kyrkofondsmedel, må först framhållas, att pastoratsskogarna — framför allt sedan flertalet allmänna kyrkohemman numera blivit lönetillgångar hos pastoraten — till sin omfattning är avsevärt mycket vidsträcktare än de allmänna kyrkohemmanens och att det rörelsekapital, som anlitas för plantskole- och fröanskaffningsverksamhet, därför till sin allt övervägande del kommer pastoraten till gagn. Nu gällande lagstiftning, tillkommen år 1932, bygger på den principen, att pastoraten skall förvalta boställena och svara för de därmed förbundna kostnaderna. Någon anledning att, såsom här skett, frångå denna princip och låta kyrkofonden kostnadsfritt tillhandahålla förlagsmedel kan statskontoret icke finna. Det kan givetvis ur praktisk synpunkt vara lämpligt, att stiftsnämnden centralt för stiftet anlägger plantskolor och bedriver verksamhet för fröinsamling. Om så sker, bör dock erforderliga rörelsemedel tillhandahållas av pastoraten. Pastorat med boställsskog synes endast behöva tillskjuta ett obetydligt belopp (exempelvis ettvarvt 200 à 300 kronor inom Uppsala stift och ett avsevärt mindre belopp inom Skara stift). Beloppen ifråga bör icke redovisas till pastoraten förrän plantskole- och fröanskaffningsverksamheten avvecklats, såvida ej rörelsen lämnat förlust och nytt kapital måste anskaffas. För allmänna kyrko-, biskops- och klockarhemmanen bör, därest dessa har skog, stiftsnämnden bidra efter samma grunder som pastoraten.

Statskontoret vill i detta sammanhang även framhålla, att enligt ämbetsverkets mening ett medgivande synes förutsätta riksdagens medverkan.

Departementschefen. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har flera stiftsnämnder sedan åtskilliga år tillbaka drivit plantskole- och fröanskaffningsverksamhet för att täcka de ecklesiastika skogarnas behov av skogsplantor och skogsfrö. I samtliga fall har verksamheten grundats på medel som förskotterats ur kyrkofonden, detta trots att verksamheten

ända från början haft till syfte att tillgodose icke blott de av stiftsnämnderna själva förvaltade skogarna utan också skogarna på de av pastoraten förvaltade ecklesiastika löneboställena. För de plantor, som tillhandahållits pastoraten, har dessa erlagt betalning, motsvarande stiftsnämndens självkostnadspris.

Då nu frågan om detta system aktualiserats genom en framställning från stiftsnämnden i Uppsala, vill jag till en början understryka, att jag från praktiska synpunkter finner det lämpligt, att en stiftsnämnd, på sätt som i förevarande fall skett, ordnar försörjningen med skogsplantor centralt för hela stiftet. Om de praktiska fördelarna av ett dylikt system synes också kammarkollegiet och statskontoret vara ense. Det kan anmärkas, att skogsvårdsstyrelserna enligt uppgift fortfarande har svårigheter att tillgodose behovet av skogsplantor.

Vad härefter gäller sättet för finansiering av stiftsnämndernas plantskole- och fröanskaffningsverksamhet torde det vara ostridigt, att nämnderna enligt kyrkofondslagen äger anlita medel ur fonden för att täcka kostnaderna för verksamheten till den del densamma tillgodoser de skogsfastigheter, som står under nämndernas omedelbara förvaltning. Såsom både kammarkollegiet och statskontoret framhållit ger bestämmelserna i kyrkofondslagen däremot icke något stöd för en sådan disposition av fondens medel, såvitt angår de ecklesiastika löneboställena. Det är emellertid att märka, att det i detta fall icke är fråga om att belasta kyrkofonden med utgifter utan endast om att anlita fondmedel till förskott, vilka normalt kommer att återbetalas. Enligt vad jag under hand inhämtat uppgick ifrågavarande förskott under budgetåret 1953/54 till sammanlagt 52 300 kronor för den av stiftsnämnderna i Uppsala, Skara, Lund och Göteborg idkade plantskoleverksamheten och till sammanlagt 11 600 kronor för av stiftsnämnderna i Uppsala och Skara bedriven fröanskaffning. Under samma budgetår inbetalades i avräkning å förskott sammanlagt 49 700 respektive 13 200 kronor.

Kammarkollegiet och statskontoret har båda diskuterat den möjligheten att i stället avkräva de av verksamheten berörda pastoraten erforderliga förskottsmedel. Statskontoret har för sin del förordat denna utväg. Såsom kammarkollegiet närmare utvecklat skulle emellertid ett dylikt system medföra vissa svårigheter och ett omfattande administrativt besvär för stiftsnämnderna. Enligt min mening bör därför denna lösning icke komma i fråga.

Jag finner i stället avgörande skäl tala för att den hittillsvarande ordningen skall få bestå. Under förutsättning att verksamheten inriktas på att, såvitt avser de ecklesiastika löneboställena, i princip vara självbärande, bör enligt min mening hinder icke möta mot att kyrkofondsmedel användes som förskott i verksamheten. Liksom statskontoret anser jag emellertid frågan vara sådan att riksdagens godkännande bör inhämtas.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna, att kyrkofondsmedel må enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande användas som förskott i av stiftsnämnd bedriven plantskole- och fröanskaffningsverksamhet.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1 och 2 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Margareta Almling